

Ομιλία του τότε πρωθυπουργού Ιωάννη Μεταξά στους Έλληνες δημοσιογράφους, στις 30 Οκτωβρίου 1940, στην οποία εξηγεί την απόφαση του να απορρίψει το ιταλικό τελεσίγραφο.

Κύριοι, έχω λογοκρισία και μπορώ να σας υποχρεώσω να γράφετε μόνον ό, τι θέλω. Αυτήν την ώρα όμως δεν θέλω μόνον την πένα σας. θέλω και την ψυχή σας. Για αυτό σας κάλεσα σήμερα για να μιλήσω με χαρτιά ανοικτά. Θα σας πω για τα πάντα. Μη νομίζετε ότι η απόφαση του ΟΧΙ πάρθηκε έτσι, σε μια στιγμή, ή ότι δεν έγινε παν το επιτρεπόμενο για να αποφύγουμε τον πόλεμο. Από την εποχή της κατάληψης της Αλβανίας (από τους Ιταλούς), το Πάσχα πέρυσι, το πράγμα άρχισε να φαίνεται. Από τον περασμένο Μάιο είπα στον κ. Γκράτσι ότι αν προσβάλλονταν τα εθνικά κυριαρχικά μας δικαιώματα, θα αντιστεκόμασταν, αντί πάσης θυσίας και με όλα τα μέσα. Συγχρόνως όμως μου έρχονταν από τη Ρώμη, από τη Βουδαπέστη, από τα Τίρανα, από παντού, πληροφορίες.

Στις 15 Αυγούστου έγινε ο τορπιλισμός της «Ελλης». Γνωρίζετε ότι από την πρώτη στιγμή διαπιστώθηκε ότι το έγκλημα ήταν ιταλικό. Εν τούτοις δεν επιτρέψαμε να γίνει γνωστό ότι είχαμε και τις υλικές εκείνες αποδείξεις περί της εθνικότητας του εγκληματία. Συγχρόνως όμως διέταξα τα αντιτορπιλικά, τα οποία συνόδευαν τα πλοία που μετέφεραν τους προσκυνητές από την Τήνο, μετά το έγκλημα, αν προσβληθούν από αεροπλάνα ή οτιδήποτε άλλο, να κάνουν χρήση των όπλων τους. Θα σας αποκαλύψω τώρα ότι τότε διέταξα να βολιδοσκοπηθεί καταλλήλως το Βερολίνο. Μου διαμηνύθηκε εκ μέρους του Χίτλερ η σύσταση να αποφύγω οποιοδήποτε μέτρο που μπορούσε να θεωρηθεί πρόκληση από τους Ιταλούς. Έκανα το παν για να μην μπορούν οι Ιταλοί να εμφανισθούν ως δυνάμενοι να έχουν αφορμές, αλλά ούτε ευλογοφανές παράπονο, εκ μέρους μας, αν και από τη πρώτη στιγμή αντιλήφθηκα τι πράγματι σήμαινε η όλως αόριστη σύσταση του Βερολίνου.

Εσείς καλύτερα από κάθε άλλο, γνωρίζετε ότι έκανα το παν για να μη δώσουμε αφορμή εμφάνισης της Ιταλίας ως δυνάμενης να έχει ευλογοφανείς και αφορμές αιτιάσεων. Λόγω του επαγγέλματος σας έχετε παρακολουθήσει με όλες τις λεπτομέρειες την ιστορία των ατελείωτων ιταλικών προκλήσεων, δημοσιογραφικών και άλλων, αλλά και τη χριστιανική υπομονή την οποία τηρήσαμε, προσποιούμενοι ότι δεν τις καταλαβαίνουμε, περιοριζόμενοι μόνο σε δημοσιογραφικές ανασκευές των ιταλικών εναντίον μας κατηγοριών. Ομολογώ ότι εμπρός στη φοβερή ευθύνη της ανάμειξης της Ελλάδας σε τέτοιο μάλιστα πόλεμο, έκρινα πως καθήκον μου ήταν να προφυλάξω τον τόπο από αυτόν, με κάθε τρόπο, ο οποίος όμως θα συμβιβαζόταν με τα γενικότερα συμφέροντα του Έθνους. Σε σχετικές βολιδοσκοπήσεις προς την κατεύθυνση του Άξονα, μου δόθηκε να εννοήσω σαφώς ότι μόνη λύση ήταν η εκούσια προσχώρηση της Ελλάδας στην «Νέα Τάξη». Προσχώρηση που θα γινόταν λίαν ευχαρίστως δεκτή από τον Χίτλερ ως «εραστή του ελληνικού πνεύματος». Συγχρόνως όμως μου δόθηκε να καταλάβω ότι η ένταξη στη «Νέα Τάξη» προϋπέθετε προκαταρκτική άρση όλων των παλαιών διαφορών με τους γείτονες μας. Και ναι μεν αυτό θα συνεπάγονταν φυσικά κάποιες θυσίες για την Ελλάδα, αλλά οι θυσίες αυτές θα έπρεπε να θεωρηθούν απολύτως ασήμαντες μπροστά στα «οικονομικά και άλλα πλεονεκτήματα», τα οποία θα είχε για την Ελλάδα η «Νέα Τάξη» στην Ευρώπη και στη Βαλκανική.

Φυσικά, με κάθε περίσκεψη και ανεπισημως επεδίωξα με κάθε τρόπο να κατατοπιστώ συγκεκριμένα ποιες θα ήταν οι θυσίες αυτές, με τις οποίες η Ελλάδα θα πλήρωνε την ατίμωση της με τη δική της θέληση προσφοράς υπαγωγής της στη «Νέα Τάξη». Με κατα-

φανή προσπάθεια αποφυγής σαφούς καθορισμού, μου δόθηκε να καταλάβω ότι η προς τους Έλληνες στοργή του Χίτλερ ήταν η εγγύηση ότι οι θυσίες αυτές θα περιορίζονταν στο ελάχιστο δυνατό. Όταν επέμεινα να κατατοπιστώ, πόσο επιτέλους θα μπορούσε να είναι αυτό το ελάχιστο, τελικώς θα δόθηκε να κατανοήσουμε ότι αυτό συνίστατο σε μερικές ικανοποιήσεις προς την Ιταλία, δυτικώς μέχρι την Πρέβεζα και προς τη Βουλγαρία, ανατολικά μέχρι την Αλεξανδρούπολη. Δηλαδή θα έπρεπε για να αποφύγουμε τον πόλεμο να γίνουμε εθελοντές δούλοι και να πληρώσουμε αυτή την τιμή με το άπλωμα του δεξιού χεριού της Ελλάδας προς ακρωτηριασμό από την Ιταλία και του αριστερού προς ακρωτηριασμό από τη Βουλγαρία.

Φυσικά, δεν ήταν δύσκολο να προβλέψει κανείς όπ σε μια τέτοια περίπτωση οι Άγγλοι θα έκοβαν και αυτοί τα πόδια της Ελλάδας. Και με το δίκιο τους. Κυρίαρχοι πάντοτε της θάλασσας δεν θα παρέλειπαν, υπερασπιζόμενοι τους εαυτούς τους, έπειτα από μια τέτοια αυτοδούλωση της Ελλάδας στους εχθρούς τους, να καταλάβουν την Κρήτη και τα άλλα μας νησιά τουλάχιστον. Το συμπέρασμα αυτό δεν προέκυπτε μόνο από την πιο απλή λογική, αλλά και από ασφαλείς βέβαιες πληροφορίες από την Αίγυπτο, όπου είχε ήδη προμελετηθεί και αντιμετωπισθεί η ενέργεια που θα έπρεπε να γίνει ως φυσικό επακόλουθο κάθε τυχόν εκούσιας ή ακούσιας συνεργασίας της Ελλάδας με τον Άξονα, στα ελληνικά νησιά, ώστε να εμποδιστούν οι δυνάμεις του Άξονα να τα χρησιμοποιήσουν. Δεν μπορώ απ' ετέρου να μην παραδεχθώ ότι σε μια τέτοια περίπτωση το δίκιο δεν θα βρισκόταν με το μέρος της κυβέρνησης, η οποία για να προφυλάξει το λαό από τον πόλεμο θα τον καταδίκασε σε εθελούσια υποδούλωση, μετά εθνικού ακρωτηριασμού. Αυτή η δήθεν προφύλαξη θα ήταν για την τύχη, στο μέλλον, της ελληνικής φυλής, πλέον ολέθρια και από τις χειρότερες έστω συνέπειες του πολέμου. Το δίκαιο, λοιπόν, δεν θα ήταν με το μέρος της κυβέρνησης της Αθήνας, αν η τελευταία ενεργούσε κατά τις υποδείξεις του Βερολίνου που ανέφερα. Το δίκαιο θα ήταν με το μέρος του ελληνικού λαού, ο οποίος θα την καταδίκασε, και με το μέρος των Άγγλων οι οποίοι, υπερασπιζόμενοι την ύπαρξη τους, επίσης δικαίως θα λάμβαναν τα μέτρα που φέρονται να έχουν μελετήσει, εισακούοντας άλλωστε τις δικαίες αιτιάσεις των Ελλήνων, που θα προέκυπταν εν καιρώ αν δινόταν η εύλογος αυτή αφορμή, θα δημιουργούνταν έτσι όχι δύο, όπως το 1916, αλλά τρεις αυτή τη φορά Ελλάδες. Πρώτη θα ήταν η επίσημη της Αθήνας, η οποία θα είχε φτάσει στην πώρωση και στο κατάντημα, για να αποφύγει τον πόλεμο, να δεχτεί να γίνει εθελοντής δούλος, πληρώνοντας μάλιστα την τιμή αυτή και με τη συγκατάθεση της να αυτοακρωτηριασθεί τραγικότερα, παραδίνοντας στη δουλεία πληθυσμούς αμιγώς ελληνικούς, και μάλιστα μπορώ να πω τους ελληνικότερους των ελληνικών.

Δεύτερη θα ήταν η πραγματική Ελλάδα. Δηλαδή η παμψηφία της κοινής γνώμης του Έθνους, το οποίο ποτέ δεν θα αποδεχόταν την εκούσια του υποδούλωση, πληρωμένη μάλιστα με εθνικό ακρωτηριασμό αφόρητο, που θα ισοδυναμούσε με οριστική ατίμωση και μελλοντική σίγουρη εκμηδένιση του Ελληνισμού ως έννοια και οντότητα, πρώτα ηθική και, δεύτερον, και υλική. Το Έθνος ουδέποτε δεν θα συγχωρούσε στον βασιλιά και στην εθνική κυβέρνηση της 4ης Αυγούστου τέτοια πολιτική.

Τρίτη, τέλος, θα προέκυπτε μία ακόμη Ελλάδα, η Ελλάδα την οποία δεν θα παρέλειπαν να δημιουργήσουν, φυσικά με την επίκληση του δημοκρατισμού, οι δημοκρατικοί Έλληνες υπό την κάλυψη του βρετανικού στόλου, στην Κρήτη και στα άλλα νησιά. Η τρίτη αυτή Ελλάδα, η «Δημοκρατική» θα είχε με το μέρος της, όχι μόνο την πρόθυμη υποστήριξη της Αγγλίας, στην οποία θα έδινε το δικαίωμα να καλύψει τα νησιά μας, καλυπτόμενη και η ίδια στη βόρειο Αφρική, αλλά θα είχε με το μέρος της και το εθνικό δίκιο. Η ηθική δύναμη λοιπόν θα απορροφούσε μοιραίως την επίσημη Ελλάδα, γιατί θα διέθετε η τρίτη αυτή Ελλάδα, την ανεπιφύλακτη έγκριση και ενίσχυση της ανεπίσημης δεύτερης Ελλάδας, την εθνική δημόσια γνώμη εν τη παμψηφία της. Έζησα, κύριοι, την περίοδο του εθνικού

διχασμού, που δημιουργήθηκε το 1916, όταν από την κατάσταση εκείνη προέκυψαν δύο Ελλάδας, η της Αθήνας και η της Θεσσαλονίκης. Τον κίνδυνο από μια νέα διαίρεση της Ελλάδας, μια νέα διαίρεση μάλιστα κατά πολύ τραγικότερη, διότι, όπως τη σκιαγράφησα, δεν θα ήταν καν διχασμός, αλλά τριχοτόμηση, τον κίνδυνο αυτό τον θεωρώ για το Έθνος και για το μέλλον του ασύγκριτα χειρότερο από τον πόλεμο, έστω και αυτόν τον πόλεμο, από τον οποίον είναι δυνατό και υποδουλωμένη να βγει προσωρινώς η Ελλάδα. Λέγω προσωρινώς, γιατί πιστεύω ακράδαντα ότι τελικώς η νίκη θα είναι με το μέρος μας. Γιατί οι Γερμανοί δεν θα νικήσουν. Δεν μπορούν να νικήσουν. Υπάρχουν πολλά εμπόδια.

Η Ελλάδα είναι αποφασισμένη να μην προκαλέσει μεν, με κανέναν τρόπο κανέναν, αλλά και με κανέναν τρόπο να μην υποκύψει. Προ παντός είναι αποφασισμένη να υπερασπίσει τα εδάφη της, έστω και αν πρόκειται να πέσει. Ήδη η απόφαση της αυτή και η πολιτική της αυτή, χάρις στην οποία απρόκλητα προσβλήθηκε, χάρισε στον τόπο και στο λαό μας το πλέον ανεκτίμητο των αγαθών και το μεγαλύτερο στοιχείο της δύναμης του. Αυτή η πολιτική έδωσε στον λαό την απόλυτη ψυχική και πανεθνική ένωση του.

Σήμερα όμως επιπλέον υπάρχουν και μερικοί άλλοι παράγοντες που προδικάζουν την τελική μας νίκη. Η Τουρκία δεν είναι όπως το 1916 σύμμαχος των Γερμανών. Η Βουλγαρία βέβαια ενεδρεύει και τώρα όπως και τότε, αλλά εν πάση περιπτώσει, αυτή την εποχή, τουλάχιστον προς το παρόν, δεν τολμά. Ο καιρός όμως δεν δουλεύει για τον Άξονα. Δουλεύει για τους αντιπάλους του. Τέλος, για τη Γερμανία η νίκη θα ήταν σε κάθε περίπτωση δυνατή μόνο με κοσμοκρατορία. Αλλά η κοσμοκρατορία για την Γερμανία κατέστη οριστικά αδύνατη στη Δουνκέρκη. Ο πόλεμος για τον Άξονα έχει χαθεί, από τη στιγμή που η Αγγλία διακήρυξε: «θα πολεμήσουμε έστω και μόνοι στο νησί μας και πέραν των θαλασσών, θα πολεμήσουμε μέχρι της νίκης». Αλλά επιπλέον εμείς οι Έλληνες πρέπει να γνωρίζουμε ότι δεν πολεμάμε μόνο για τη νίκη, αλλά και για τη δόξα.

Δεν ξέρω αν κανείς αντιβενιζελικός από εσάς είναι πάντοτε αδιάλλακτος. Λοιπόν, ακούτε, για να συνεννοηθούμε. Εγώ, κύριοι, όπως επαρκώς σας εξήγησα, τήρησα μέχρι σήμερα την πολιτική του αείμνηστου βασιλέως Κωνσταντίνου, δηλαδή την πολιτική της ουδετερότητας. Έκανα το παν για να κρατήσω την Ελλάδα μακράν της σύγκρουσης των μεγάλων κολοσσών. Ήδη, μετά την άδικη επίθεση της Ιταλίας, η πολιτική που ακολουθώ είναι η πολιτική του αείμνηστου Βενιζέλου. Διότι είναι η πολιτική συνταυτισμού της Ελλάδας με την τύχη της δύναμης, για την οποία η θάλασσα είναι ανέκαθεν, όπως και για την Ελλάδα, όχι το εμπόδιο που χωρίζει, αλλά η υγρή λεωφόρος που συνδέει. Βέβαια στην Ιστορία μας τη νεότερη δεν είχαμε μόνο ευγνωμοσύνης λόγους για την Αγγλία, της οποίας άλλωστε η μεταπολεμική πολιτική, των τελευταίων ιδίως ετών, είναι πολιτική μεγίστων και ιστορικών αγγλικών ευθυνών. Αλλά τις ευθύνες αυτές η Αγγλία τις αποδίδει σήμερα με την περήφανη αποφασιστικότητα λαού μεγάλου, σώζοντας την ελευθερία του κόσμου και του πολιτισμού, την Ελλάδα, η Αγγλία είναι φυσική φίλη και επανειλημμένως αποδείχθηκε προστάτρια, ενίοτε δε η μόνη προστάτρια. Η νίκη θα είναι, και δεν μπορεί να μην είναι, δική μας. Θα είναι νίκη του αγγλοσαξονικού κόσμου, απέναντι στον οποίο η Γερμανία, η οποία, αφού ως τώρα δεν κατόρθωσε να επιτύχει οριστικό αποτέλεσμα, είναι καταδικασμένη να συντριβεί. Διότι από τώρα και πέρα, ο ορίζοντας δεν πρέπει να θεωρείται για τον Άξονα ανέφελος, ούτε προς Ανατολάς. Και η Ανατολή είναι πάντοτε μυστηριώδης. Πάντοτε ήταν, αλλά σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά είναι γεμάτη από απρόοπτα και μυστήριο. Τελικώς λοιπόν θα νικήσουμε. Και θέλω, φεύγοντας από την αίθουσα αυτή, να πάρετε μαζί σας όλη τη δική μου απόλυτη βεβαιότητα ότι θα νικήσουμε. Εν τούτοις, πρέπει να σας επαναλάβω ό,τι επισημότερο διακήρυξα από την πρώτη στιγμή. Η Ελλάς δεν πολεμά για τη νίκη. Πολέμα για τη Δόξα. Και για την Τιμή της. Έχει υποχρέωση προς τον εαυτό της να μείνει άξια της Ιστορίας.

Η Ιταλία είναι μεγάλη δύναμη, όταν δε προχθές έγινε η πρώτη αεροπορική επιδρομή, ομολογώ ότι με έκπληξη άκουσα σε σχετική ερώτηση μου την απάντηση ότι τα επιδράμοντα αεροπλάνα ήταν μόνο ιταλικά. Αυτό φτάνει να σας δώσει να καταλάβετε με ποιες ιδέες μπήκα στον πόλεμο. Αλλά υπάρχουν στιγμές κατά τις οποίες ένας λαός οφείλει, αν θέλει να μείνει μεγάλος, να είναι ικανός να πολεμήσει, έστω και χωρίς καμιά ελπίδα νίκης. Μόνο γιατί πρέπει.

Γνωρίζω ότι ο ελληνικός λαός θα ήταν αδύνατο να δεχτεί οτιδήποτε άλλο αυτή τη στιγμή. Γιατί είναι ελεύθερος και απερίσπαστος στη φυσική του ευθυκρισία και υπερηφάνεια, εφόσον δεν δόθηκε η ευκαιρία να θλωθεί η κρίση του διό αγοραίων θορύβων και παραπλανητικών εκστρατειών. Κάναμε ό,τι ήταν δυνατό για να μην έχουμε το παραμικρό άδικο. Και θα εξακολουθήσουμε την ίδια τακτική μέχρι τέλους. Σας έχω στο τραπέζι μερικά έγγραφα. Είναι όλες οι αποδείξεις της ιταλικής ενέδρας εκ προμελέτης. Όταν τελειώσω, μπορείτε να τα δείτε. Περιττό να πάρετε σημειώσεις. Συντομότερα θα δημοσιευτούν στη Λευκή Βίβλο, η οποία διέταξα να εκδοθεί το ταχύτερο. Δεν σας κρύβω, κύριοι, ότι η κατάσταση είναι εξαιρετικά δύσκολη. Μας περιμένουν μάλιστα δοκιμασίες μεγάλες. Για να μη δώσω ευκαιρία προς την επιζητούμενη διά παντός τρόπον αφορμή κατασυκοφάντησης μας, βρέθηκα υποχρεωμένος να πάρω μια απόφαση εξόχως σοβαρή. Να μην κάνω επιστράτευση όταν από καιρού τη ζητούσε και εξακολούθησε επανειλημμένα να μου ζητά το Επιτελείο. Ο ιταλικός όγκος λοιπόν βρήκε απέναντί του δυνάμεις πολύ ασθενείς, τουλάχιστον για την κρούση των πρώτων ημερών. Ο ρόλος σας είναι σήμερα μεγάλος και επισημότερος. Μη χάνετε το θάρρος σας, οτιδήποτε και αν γίνει, γιατί αλλιώς αδύνατον να φανείτε άξιοι του λαού σας και του καθήκοντός σας, το οποίο είναι να συντηρήσετε την ιερή φλόγα του ελληνικού λαού, να βοηθήσετε τον μαχόμενο στρατό, να υπάρξετε συνεργάτες της κυβέρνησης, ό,τι και αν αισθάνεστε για αυτή. Πρέπει να πιστέψετε εσείς, για να μπορέσετε να μεταδώσετε την πίστη σας στο κοινό σας, μολονότι αυτή τη φορά έχουμε όλοι μας να πάρουμε από τον ελληνικό λαό και από το απερίγραπτο θάρρος του, και όχι να δώσουμε. Θέλω ακόμα να πω κάτι. Ξέρω με βεβαιότητα ότι από τη φοβερή αυτή δοκιμασία η Ελλάδα θα υποφέρει. Ξέρω επίσης με βεβαιότητα ότι τελικώς θα εξέλθει, όχι μόνο ένδοξη, αλλά και μεγαλύτερη, θα προσέξατε το τηλεγράφημα του κ. Τσόρτσιλ, το οποίο δημοσιεύτηκε σήμερα στις εφημερίδες, με ανακοίνωση του υπουργείου Εξωτερικών. Λοιπόν επιθυμώ να σας τονίσω τούτο: εκείνοι οι οποίοι στο τηλεγράφημα αυτό δεν βλέπουν γραπτή επιβεβαίωση εγγράφου συμφωνίας για τα Δωδεκάνησα, δεν ξέρουν να διαβάζουν. Τα Δωδεκάνησα προδικάζουν».